

මනසේ ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ බෞද්ධ ඉගැන්වීම්

නෙල්ලිවල මෙන්තානන්ද හිමි
ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය

මනස, චිත්ත, විඤ්ඤාණය, සිත ආදී ලෙස සමාජීය විචරණයක් සහිත "මනස" අතීතයේ සිට වර්තමානය දක්වාම සාකච්ඡාවට භාජනය වන එහෙත් තවමත් නිශ්චිත නිගමනයක් රහිත මිනිස් ඉන්ද්‍රියකි. මෙය ඉංග්‍රීසි භාෂාවෙන් Mind යනුවෙන් හඳුන්වන අතර එය හැදෑරීම මනෝවිද්‍යාව මගින් සිදු කරනු ලැබේ. මෙම පර්යේෂණයේ මුඛ්‍ය අරමුණ වන්නේ මනසේ ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳ බෞද්ධ ඉගැන්වීම් විමර්ශනය කිරීමයි. බුදු දහම මනස පිළිබඳ පරිපූර්ණ ඉගැන්වීමක් සහිත දර්ශනයකි. එය සියල්ල සඳහා මනස ප්‍රමුඛ වේ යන මූලික ඉගැන්වීම පදනම් කරගත්තකි. පාලි සූත්‍රවල මනසේ ක්‍රියාකාරීත්වය විචරණය කිරීමට චිත්ත, මනෝ, විඤ්ඤාණ යන පද බහුලව යෙදී ඇත. එම පදනුයෙන්ම ගම්‍ය වන්නේ එකම මානසික ප්‍රවාහයක් බව සංයුක්ත නිකායේ අස්සුතවන්තු සූත්‍රයේ එයි. චිත්ත, මනෝ යන වචනවලට අනුව එමගින් විවිධ මානසික ධර්ම එක් රැස් කෙරේ. එහි ස්වභාවය වන්නේ දුර ගමන්යැම, තනිව හැසිරීම, ස්වරූපයක් නොමැතිබව, ශරීරය තුළ වෙසෙන, සෙලවෙන, අස්ථාවර, රැකීමට අපහසු, අරමුණු ගැනීම වැළක්විය නොහැකි, අවබෝධයට අපහසුව ආදියයි. නමුත් ධ්‍යාන, සමාපත්ති ආදියෙන් පාලනය කළ හැකි වස්තුවක් ලෙස විචරණය වෙයි. බුද්දක නිකායේ ධම්මපදයේ චිත්ත වග්ගයට අනුව සිත සෘජු කිරීම, දමනය කිරීම, ආරක්ෂා කරගැනීම, මනාව යෙදවීම ආදී ලෙස ද ක්‍රියාකාරීත්වයට පත් කළ හැකිය. මජ්ඣිම නිකායේ මහානණ්භාසංඛය සූත්‍රයේ සඳහන් පරිදි සිත විවිධ අරමුණු ගනී. සිත පිරිසිදු කිරීම භාවනාව මගින් සිදු කළ යුතුය. ඒ නිසා චිත්ත යනු පිරිසිදු කළ හැකි ඉන්ද්‍රියකි. සිත දියුණු කිරීමෙන් විවිධ විශ්ම ජනක දේ ද සිදු කළ හැකිය. ධම්මසංගනිය ප්‍රකරණයේදී මනස ඉන්ද්‍රියක් ලෙස බුදු සමය අවධාරණය කරයි. එසේ නම් අන් සියලු ඉන්ද්‍රියන්ට සේම මනෝන්ද්‍රියට ද විවිධ ක්‍රියාකාරීත්වයන් සිදු කළ හැකි බව පැහැදිලි වේ. ඇතැම් අවස්ථාවලදී ඉන්ද්‍රියන් මගින් ලැබෙන අරමුණු හා අභ්‍යන්තරය අතර සම්බන්ධීකාරකයා වශයෙන් ද මනස ක්‍රියාත්මක වෙයි. විඤ්ඤාණය යනු දැනීමයි. මහා තණ්හාසංඛය සූත්‍රයට අනුව විඤ්ඤාණය තරම් වෙනස් වන යමක් නොමැත. ඉන්ද්‍රිය හා අරමුණු ගැටීමෙන් විඤ්ඤාණය ප්‍රභවය වෙයි. විඤ්ඤාණයේ ක්‍රියාකාරීත්වය වන්නේ අරමුණු ග්‍රහණය කිරීමයි. ඒ අනුව බෞද්ධ ඉගැන්වීම්වල එන සිත හෙවත් මනසේ ක්‍රියාකාරීත්වය ඉතා සියුම්ව සාකච්ඡා කිරීම මෙහිදී අපේක්ෂා කෙරේ.

ප්‍රමුඛ පද : සිත ; මනෝවිද්‍යාව; විඤ්ඤාණය; ක්‍රියාකාරීත්වය; සංජානනය